

Stigmatization of Addicts With a View to Jurisprudence and Human Rights Aspects

Alireza Mehrafshan^{1*}

1. Assistant Professor, Department of Law, Faculty of Law and Social Sciences, Payame Noor University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages: 75-92

Article history:

Received: 12 Jun 2025

Edition: 27 Jul 2025

Accepted: 28 Oct 2025

Published online: 22 Des 2025

Keywords:

Stigma, Power, Drugs, Addiction, Society.

Corresponding Author:

Alireza Mehrafshan

Address:

Iran, Tehran, Payame Noor University, Faculty of Law and Social Sciences, Department of Law.

Orchid Code:

009-0006-5764-8598

Email:

mehrafshana@pnu.ac.ir

ABSTRACT

Background and Aim: Stigma and labeling are important topics in criminology that have led to many issues and concerns in a chain. It is a topic that has been marginalized and has received little attention, but contrary to this mistaken view, it is of great importance. Our goal is to express some very important issues in this field, especially in the field of stigma and addiction, in order to examine the view of the ruling system and its negative impact on this issue.

Materials and Methods: This research is of a theoretical nature; the research method is descriptive-analytical, and the method of collecting information is library-based and by referring to documents, books, and articles.

Ethical Considerations: In all stages of writing this research, honesty and trustworthiness have been observed, while respecting the originality of the texts.

Findings: Decriminalizing the drug issue and paying attention to its roots instead of criminal treatment, and that the issue of stigma and labeling is more of a political issue.

Conclusion: Paying attention to real crimes such as violations of the ruling system in matters of health, employment, social security, income, education, etc.

Cite this article as:

Mehrafshan A. Stigmatization of addicts with a view to jurisprudence and human rights aspects. *Jurisprudential Research on Human Rights*. 2025.

دوره دوم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۴

انگ‌زنی به معتادان با نگاهی به فقه و جنبه‌های حقوق بشری

علیرضا مهرفاشان^{*۱}

۱. استادیار گروه حقوق، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: انگ و برچسب از موضوعات مهم جرم‌شناسی می‌باشد که به صورت زنجیره‌وار بسیاری از مسایل و دغدغه‌ها را به دنبال خود دارد. موضوعی بوده که جنبه حاشیه‌ای داشته و کمتر به آن پرداخته شده ولی بر خلاف این نگاه اشتباه، دارای اهمیت بالایی است. هدف ما بیان برخی مسایل بسیار مهم در این حوزه بخصوص در زمینه انگ و اعتیاد می‌باشد؛ تا نگاه نظام حاکم و تاثیر منفی آن بر این موضوع بررسی شود.

مواد و روش‌ها: این تحقیق از نوع نظری بوده؛ روش تحقیق به صورت توصیفی-تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

ملاحظات اخلاقی: در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری مراعات شده است.

یافته‌ها: جرم‌زدایی از مسائل مواد مخدر و توجه به ریشه‌های آن به جای برخورد کیفری و اینکه مساله انگ و برچسب بیشتر یک موضوع سیاسی می‌باشد.

نتیجه: توجه به جرایم واقعی مانند تخلفات نظام حاکم در مساله بهداشت، شغل، امنیت اجتماعی، درآمد، آموزش و ..

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۷۵-۹۲

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۲۲

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۴/۰۵/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۰۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱

واژگان کلیدی:

انگ، قدرت، مواد مخدر، اعتیاد، جامعه.

نویسنده مسئول:

علیرضا مهرفاشان

آدرس پستی:

ایران، تهران، دانشگاه پیام نور، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، گروه حقوق.

کد ارکید:

0009-0006-5764-8598

پست الکترونیک:

mehrafshana@pnu.ac.ir

۱. مقدمه

در اثنای قصور فاحش حکام مورد اشاره قرار خواهد گرفت. قصور و جرم صرفاً رفتار یک معتاد و یا فروشنده مواد مخدر نمی‌باشد. سیاستهای غلط و مغرضانه نظام‌های حاکم در سراسر دنیا نیز می‌تواند نوعی جرم و سهل‌انگاری واضح باشد که به تحلیل فقهی، جرم‌شناختی و حقوق بشری آن خواهیم پرداخت.

۲. مواد و روش‌ها

این تحقیق از نوع نظری بوده؛ روش تحقیق به صورت توصیفی-تحلیلی می‌باشد و روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و با مراجعه به اسناد، کتب و مقالات صورت گرفته است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در تمام مراحل نگارش پژوهش حاضر، ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری مراعات شده است.

۴. یافته‌ها

جرم زدایی از مسائل مواد مخدر و توجه به ریشه‌های آن به جای برخورد کیفری و اینکه مساله انگ و برجسب بیشتر یک موضوع سیاسی می‌باشد که دستمایه حکام برای ایجاد تبعیض است.

انگ و برجسب از مصادیق بسیار مهمی است که توجه به آن معمولاً کم بوده. تحدید آزادی‌های افراد از طریق قانون صرفاً باید حائز چنان ضرورتی باشد که بتوانیم انجام آن را توجیه کنیم. وقتی امری ممنوع می‌شود در واقع الگو سازی صورت گرفته است. جامعه با نگاه الگو به قوانین می‌نگرد و غالباً جرایم مصوب قوه قانون‌گذاری را دلیلی بر انگ زنی می‌داند. حال با چنین اثر قوی که نظام تقنینی بر اذهان دارد باید این تقنین خارج از سوء نیت و مقاصد شخصی نظام قانونگذاری باشد. ما در اینجا این مساله را تحلیل خواهیم کرد که اولاً آیا مجالس قانون‌گذاری غرض ورزی در تدوین قوانین انگ زنده دارند یا نه و دوم اینکه جرم زدایی از مساله مواد مخدر، می‌تواند به کاهش انگ اجتماعی کمک کند؟ مهمترین مساله همان سوال اول است که زاییده قدرت نظام‌های حاکم می‌باشد و با ابزار قدرت هر چیزی را که بخواهند تقبیح و همینطور هر چیزی را که مایل باشند، تصدیق می‌کنند. ظاهراً مردمان بازیچه‌ای هستند که اگر نقش خود را برای اهداف این سیاست‌گذاران به خوبی بازی نکنند باید مورد تنبیه قرار گیرند. در اینجا تحلیل خواهیم کرد که آیا سیاست بر علم جرم‌شناسی غلبه نیافته است؟ آیا سود شرکتهای دارو سازی که سهم عمده‌ای در ورود آسیب به افراد و حتی ایجاد نوعی اعتیاد قانونی دارند بر رفاه عمومی اشخاص غلبه ندارد؟ آیا ایجاد فرهنگ مصرفی، آموزش نادرست توسط دولت، تحقیر افراد با توجیه مجرم بودن و اعمالی از این قبیل خودشان جرایم اصلی نمی‌باشند که همیشه مغفول واقع شده‌اند؟ ما در این جا صرفاً به طرح سوالات نخواهیم پرداخت، بلکه پاسخ آنها

۵. بحث

ما در این قسمت به بحث در مورد موضوع پژوهش می‌پردازیم.

۵-۱. انگ، خدمات و حقوق بشر

سه نوع اصلی انگ وجود دارد. انگ مبتنی بر ویژگی‌های فیزیکی مانند معلولیت؛ انگ مرتبط با ویژگی‌های شخصیتی مانند عدم صداقت و اختلال روانی؛ و انگ مرتبط با ویژگی‌های گروهی مانند نژاد یا مذهب. در رابطه با اعتیاد هر سه نوع این موارد را می‌توان مطرح کرد (semegni, 2021, 2). می‌توان گفت انگ زمانی ایجاد می‌شود که فردی، به دلیل برخی ویژگی‌ها، از پذیرش کامل اجتماعی محروم می‌شود (scher, 2023, 405). دین و شریعت نیز کاملاً بر این امر صحنه می‌گذارد و از همان ابتدا به ریشه دلایل منزوی شدن افراد می‌پردازد. اینکه گمان بد تا چه حد می‌تواند آسیب‌زننده باشد. مولا علی (ع) در حکمت ۳۶۰ نهج البلاغه راجع به پرهیز از بدگمانی می‌فرماید: «به سخنی که از دهان کسی بیرون می‌آید، گمان بد مبر، چندان که توانی احتمال نیکی بر»

۵-۱-۱. بهداشت

از مسایل بسیار مهم در زمینه انگ و اعتیاد می‌باشد. در واقع می‌تواند از آثار انگ زنی به افراد معتاد باشد تا با ایجاد یک دید بد، آنها را از خدمات بهداشتی هر حوزه‌ای محروم کند یا این خدمات را به نحو ضعیفی به آنها ارائه نمود. (scher, 2023, 415). در استرالیا در پرونده‌ای که یک زن بومی پس از عدم دریافت مراقبت‌های کافی برای علائم حاد ترک مواد افیونی خود، در حین حبس درگذشت، مباحث

حقوق بشری عمیقی مطرح گشت. پزشک قانونی دریافت که این عدم مراقبت، ناشی از انگ اجتماعی معتاد بودن وی بوده. در نتیجه انگ اجتماعی به عنوان نوعی رفتار ظالمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز تلقی شد یا حداقل این احتمال مطرح شد که انگ اجتماعی می‌تواند نوعی رفتار ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز طبق قوانین و کنوانسیونهای حقوق بشر باشد. شکنجه مدت‌هاست که تحت قوانین بین‌المللی حقوق بشر ممنوع شده است. ماده ۷ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ تصریح می‌کند که «هیچ‌کس نباید مورد شکنجه یا رفتار ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز قرار گیرد.» ماده ۱ کنوانسیون منع شکنجه ۱۹۸۴ نیز شکنجه را چنین تعریف می‌کند: «هر عمل عمدی که بر اثر آن درد یا رنج شدید جسمی یا روحی علیه فردی به منظور کسب اطلاعات یا گرفتن اقرار از او و یا شخص سوم اعمال می‌شود، شکنجه نام دارد. (همچنین) مجازات فردی به عنوان عملی که او یا شخص سوم انجام داده است و یا احتمال می‌رود که انجام دهد، با تهدید و اجبار و بر مبنای تبعیض از هر نوع و هنگامی که وارد شدن این درد و رنج و یا به تحریک و ترغیب و یا با رضایت و عدم مخالفت مأمور دولتی و یا هر صاحب مقام دیگر انجام گیرد، شکنجه تلقی می‌شود.» (mulcahy, 2025, 1). شاید در اینجا عدم ارائه خدمات بهداشتی به زن معتاد در زندان، نوعی شکنجه به حساب بیاید که نتیجه برچسب و انگ بوده که به وی زده شده است. ماده ۲۵ اعلامیه جهانی حقوق بشر اعلام می‌دارد: «هرکس حق دارد از یک سطح زندگانی برخوردار باشد که سلامت و رفاه او و خانواده‌اش از جمله خوراک و لباس و مسکن و رسیدگی‌های پزشکی

آنان را تأمین کند. همچنین حق دارد از خدمات ضروری اجتماعی در هنگام بیکاری و بیماری و درمانگی و بیوگی و پیری یا در سایر مواردی که بنا به اوضاع و احوالی بیرون از اراده او وسایل معاش وی مختل گردد، استفاده کند» این اعلامیه به وضوح خدمات پزشکی را حق هر فرد انسانی می‌داند و هیچ قیدی برای آن ندارد. اعتیاد، جرم، انحراف و سایر مصادیق باعث نمی‌شوند تا فردی از حقوق اولیه و انسانی خود که یکی از آنها نیازهای درمانی می‌باشد محروم گردد.

از طرفی آنچه از شکنجه به نظر می‌آید و در نظر اندیشمندان کلاسیک مانند بکاریا ممنوع اعلام شده (بکاریا، ۱۳۷۴، ۶۲) می‌تواند معنای موسعی داشته باشد و لزوماً به معنای استفاده از ابزارهای شکنجه یا آسیب جسمی نباشد بلکه آسیب‌های روحی که در خیلی وقتها به عواقب دردناک جسمی نیز منتهی می‌شوند را در برگیرد.

۵-۱-۲. پلیس

از جمله موضوعات مطرح در مورد انگ، ارتباطی است که فرد معتاد با پلیس پیدا می‌کند. از نظر حقوق بشری، رایه خدمات از طرف پلیس، کارکنان زندان و افراد دولتی و یا نوع برخورد آنها با معتاد اگر همراه با رفتار ظالمانه، غیرانسانی و تحقیرآمیز باشد، غیر قانونی است. (mulcahy, 2025, 4) طبق گزارش جهانی مواد مخدر در سال ۲۰۲۱، در کشوری مثل کانادا و سایر نقاط جهان، رویکرد اصلی برای مقابله با مصرف و نگهداری مواد مخدر از طریق قوانین تنبیه‌ی، ممنوعیت و نظارت پلیسی بوده است. با این حال، این رویکرد سختگیرانه نتوانسته است هیچ کاهش اساسی در تعداد افرادی

که مواد مخدر مصرف می‌کنند ایجاد کند و تاکتیک‌های تهاجمی پلیس مشخص شده‌اند که باعث تشدید مشکلات اجتماعی، بهداشتی، حقوقی افراد مصرف‌کننده مواد مخدر می‌شوند. از سال ۲۰۱۶ در کشور کانادا، ۳۴۳۵۵ نفر بر اثر مصرف بیش از حد مواد افیونی، جان خود را از دست داده‌اند (بیش از مجموع تمام علل اصلی مرگ و میر بر اثر حوادث). ناکافی بودن یک واکنش صرفاً پلیسی، راه را برای معرفی واکنش‌های کم‌هزینه بهداشت عمومی با محوریت کاهش آسیب، باز کرده‌اند. در سال‌های اخیر، گروه‌های دانشگاهی، بهداشت عمومی و فعالان اجتماعی، خواستار اصلاحات قوی‌تر در سیاست‌هایی مانند جرم‌زدایی از مواد مخدر غیرقانونی شده‌اند. در واقع ایشان خواهان جرم‌زدایی هستند. (scher, 2023, 403)

قوانین و سازوکارهای جرم‌انگاری مواد مخدر کانادا با توجه به شواهد آسیب‌های ایجاد شده، مورد تردید قرار گرفته‌اند. جرم‌انگاری به طور فزاینده‌ای به عنوان یک عامل تعیین‌کننده ساختاری شناخته می‌شود که سلامت و پیامدهای اجتماعی را برای افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، بدتر می‌کند. شواهد زیادی نشان می‌دهد که نظارت پلیس بر مواد مخدر، تأثیر مضاعف بدی بر بسیاری از آسیب‌های تجربه شده توسط افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، دارد. به عنوان مثال، مطالعات نشان می‌دهد که حضور پلیس در مکان‌های درگیر در مواد مخدر منجر به تزریق سریع و افزایش خطر مصرف بیش از حد می‌شود. نظارت پلیس همچنین افرادی را که مواد مخدر مصرف می‌کنند از حمل یا استفاده از تجهیزات کاهش آسیب و دسترسی به خدمات بهداشتی و کاهش آسیب، از جمله

۵-۱-۳. شغل

اخیراً برخی از محققین دریافته‌اند که انگ تا چه میزان کارکرد منفی بر دید افرادی دارد که ممکن است با مصرف کنندگان در تماس باشند از جمله آنها مراکز مراقبت‌های بهداشتی، محل کار و خانواده. تأثیر اولیه آن خودداری از دادن کمک و خدمات است. در واقع معتادان به نوعی از جانب افراد نامبرده، نادیده گرفته می‌شوند. ایشان این تصور برایشان ایجاد شده که افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، لیاقت مراقبت‌های بهداشتی را ندارند، نمی‌توانند شغل پایدار داشته باشند و غیره (scher, 2023, 405) این موضوع شامل همه اقشار می‌شود. یعنی حتی افراد تحصیلکرده‌ای که مصرف مواد آنها آشکار شده، دچار عواقب انگ زنی شده‌اند. در یک مورد، استاد انسان‌شناسی، آنسلی حمید، به دلیل مصرف هروئین، دستگیر و از دانشگاه اخراج شد. وی حتی از پول کمک هزینه دانشگاهی برای خرید هروئین استفاده کرده بود. بسیاری از دانشگاهیان بوده‌اند که با لو رفتن مصرفشان، توبیخ و حتی اخراج شده‌اند. ترس از دست دادن شغل یا کاهش فرصت‌های شغلی، واقعی است. حتی بدون مجازات رسمی قضایی؛ اما بیشتر از آن از دست دادن اعتبار می‌تواند پس از افشای «انحراف» رخ دهد. انگ شناخته شدن به عنوان یک مصرف‌کننده‌ی مواد مخدر غیرقانونی، می‌تواند تأثیرات منفی زیادی بر محققان (حتی محققان حوزه مواد مخدر که خودشان نیز مصرف‌کننده‌اند) داشته باشد. ترس از جدی گرفته نشدن تحقیقات توسط دانشگاهیانی وجود دارد که مخدر مصرف می‌کنند؛ اتهاماتی مبنی بر اینکه آنها تحت تأثیر نشنگی مواد مخدر تحقیقاتشان را انجام داده

برنامه‌های سوزن و سرنگ و مکان‌های پیشگیری از مصرف بیش از حد، منصرف می‌کند. در نهایت، نشان داده شده است که نظارت بیش از حد بر افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، باعث ایجاد احساس بی‌اعتمادی بین گروه‌های مصرف‌کنندگان مواد مخدر و پلیس می‌شود و نابرابری‌های ساختاری را تقویت می‌کند و این تصور را در افراد مصرف‌کننده مواد مخدر افزایش می‌دهد که کمک پلیس به طور تبعیض آمیز برای جامعه آنها (معتادین) در مقایسه با عموم مردم انجام می‌شود. (scher, 2023, 404)

در پرونده‌های در دیوان اروپایی حقوق بشر توسل به زور مورد تحلیل قرار گرفت. برای نمونه در قضیه بویاد علیه بلژیک، دیوان تشریح نمود در خصوص شخصی (چه مجرم و چه مظنون) که با ماموران مجری قانون مواجه می‌گردد، هرگونه استفاده از زور فیزیکی که کرامت انسانی مظنون را تقلیل دهد، به نوعی نقض حق آزادی و شکنجه و رفتار غیر انسانی یا تحقیر آمیز محسوب می‌شود. به همین منظور به کارگیری زور باید موجه، مشروع و حداقلی باشد. همینطور وقتی نیاز به زور پایان می‌پذیرد باید سریعاً از تداوم آن جلوگیری شود. (گنجعلی دارانی، ۱۴۰۳، ۱۲۶-۱۲۵) شاید پیش‌داوریه‌های زودهنگام ریشه بسیاری از سخت‌گیریهایی باشد که پلیس و سایر مجریان و سیاستگذاران حوزه قوانین انجام می‌دهند؛ مساله‌ای که در شریعت ما به درستی به آن اشاره شده. قرآن کریم ما را از آنچه که به آن علم نداریم بر حذر می‌دارد و همواره گمان خوب را تجویز می‌نماید. در سوره حجرات آیه ۴۹ می‌خوانیم: «و برای آنان در این امر، علمی نیست. هر چه هست پنداری است که می‌کنند»

۵-۲. انگ، قدرت و حقوق انسانی

انگ یک فرآیند اجتماعی است که در گفتمان‌ها و روابط قدرت نهفته است و گروه‌های مسلط از آن برای انتخاب، تحمیل و تقویت آرمان‌های خود در مورد راه‌هایی که دیگران اجازه حضور در جهان را دارند، استفاده می‌کنند. (miko flam ross, 2024, 265)

این مبارزه برای حفظ قدرت از طریق مکانیسم‌های انگ را، به عنوان راهی برای جناح‌های مسلط توصیف می‌کنند تا زیرگروه‌های به حاشیه رانده شده را پایین، استثمار شده، ملزم به اطاعت از هنجارها و محروم نگه دارند. مهم است که تشخیص دهیم انگ نوعی قدرت است که اغلب به بی‌تفاوتی نسبت به رنج انسان‌های حاشیه‌نشین و در اقلیت منجر می‌شود (addison, 2023, 311) به همین نحو همانگونه که در جرم‌شناسی گفته شده، جرم مفهومی نسبی است که از یک جامعه به جامعه دیگر و از یک نظام سیاسی به یک نظام سیاسی دیگر ممکن است فرق کند (حذف شده یا ایجاد شده یا تشدید شود) در واقع از یک نگاه، شاخص درک افعال خوب و بد و به همین نحو ارزشها و ضد ارزشها، تابعی از دیدگاه صاحبان قدرت می‌باشد. (حسینی، ۱۳۹۱، ۱۲۰) تعاریف رسمی از جرم نیز اغلب از اقدامات آسیب‌زای دولت‌ها، شرکت‌ها یا افراد دارای جایگاه بالا، دور می‌شود. بنابراین، مرگ و میر و سایر آسیب‌های جسمی و سلامتی که ناشی از خطرات شغلی و شرایط نا امن محل کار، مسمومیت غذایی یا آلودگی هوا ناشی از سازمان‌های خصوصی سودجو یا مواردی که ناشی از بی‌عملی دولت‌ها در هنگام محافظت از آسیب‌پذیرترین شهروندانشان (مرگ و میر در بازداشت پلیس) است، به ندرت مورد پیگرد قانونی

اند یا فرضیاتی که در مورد سبک زندگی، ارزش‌ها و استانداردهای حرفه‌ای «مصرف‌کنندگان مواد مخدر» مطرح می‌شود ممکن است به عنوان عاملی برای تضعیف دقت، اعتبار، عینیت و صداقت کار آنها تلقی شود. علاوه بر این، از دید سیاستمداران و سیاست‌گذاران، ممکن است محقق را که مصرف مواد مخدر خود را فاش کرده است، به عنوان فردی مغرض یا ناتوان در انجام تحقیقات بی‌طرفانه، بینگارند. (ross, 2020, 272)

ماده ۱ بخش الف از اعلامیه اصول بنیادی عدالت برای بزه دیدگان جرم، مصوب ۱۹۸۵ مجمع عمومی سازمان ملل عنوان می‌دارد: «مقصود اعلامیه حاضر از قربانیان جرم، تمامی اشخاصی‌اند که به طور فردی یا جمعی، به جهت فعل یا ترک فعل‌هایی که نقض قوانین کیفری دولت‌های عضو (از جمله قوانینی که از حیث جزایی سوء استفاده از قدرت نامیده می‌شود) است، دچار آسیب‌های جسمی، روحی، عاطفی، اقتصادی یا محرومیت از حقوق اساسی، می‌شوند». پس ملاحظه می‌شود که سوء استفاده از قدرت توسط نظام‌های حاکم در صورتی که منجر به آسیب‌های جسمی، روحی و .. برای افراد شود یک امر خلاف حقوق بشر می‌باشد. در مورد فرد درگیر بیماری اعتیاد، هم وجه مجرمیت دیده می‌شود به جهت مصرف مواد مخدر (که آنهم به دلیل جرم‌انگاری نظام حاکم می‌باشد که می‌تواند دلایل غیر علمی و سیاسی داشته باشد) و هم وجه قربانی بودن به جهت اینکه وی محصول بی‌تدبیریهای یک اجتماع می‌باشد. داشتن شغل مناسب به جهت حق انسانی معتاد، چیزی است که به طور مستقیم و غیر مستقیم از این مصوبه سازمان ملل در می‌یابیم.

تبعیض‌آمیز اعمال می‌شود؛ مانند برخورد متفاوت یا منفی توسط ارائه دهندگان خدمات بهداشتی. انگ اجتماعی همچنین می‌تواند از طریق ساختاری که تبعیض را ایجاد و تقویت می‌کند، از جمله قوانین و سیاست‌هایی که به حاشیه راندن مصرف‌کنندگان تریقی مواد مخدر (مثلاً جرم‌انگاری مصرف مواد مخدر) کمک می‌کنند، اعمال شود. (brener, 2017, 1) در باب قدرت باید گفت که شاید مفهوم سنتی اقتدارگرا بودن، لزوماً به حکومت‌های توتالیتر بازمی‌گردد (دلماز مارتی، ۱۳۸۱، ۷۴) ولی در مفهوم نوین وقتی یک نوعی از دموکراسی نیز در حال سوء استفاده از شهروندان است می‌توان اقتدارگرا بودن را طرح نمود.

رابطه بین رفتار ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز و انگ اجتماعی اخیراً در پرونده «یافته‌هایی در مورد درگذشت ورونیکا نلسون» بررسی شده است؛ رأیی که انگ اجتماعی را مانع حق بشر برای محافظت در برابر شکنجه و رفتار ظالمانه، غیرانسانی یا تحقیرآمیز می‌داند. این پرونده پیامدهای بالقوه قابل توجهی برای چگونگی درک انگ اجتماعی ناشی از مصرف مواد مخدر و تعهدات مسئولان دولتی برای اقدام به شیوه‌ای غیر انگ‌زننده دارد. ورونیکا زنی از گوندیتیمارا بود که در سلولی در مرکز دیم فیلیس فراست، زندان زنان واقع در ویکتوریا، درگذشت. در آنجا به دلیل عدم رد وثیقه به دلیل جرائم نسبتاً جزئی و غیرخشونت‌آمیز به بازداشتگاه منتقل شده بود. در تحقیقات مربوط به مرگ او، دادگاه ویکتوریا این موضوع را بررسی کرد که آیا تصمیمات گرفته شده در مورد او در حوزه مراقبت و درمان، تحت تأثیر تبعیض یا انگ قرار گرفته؟ در واقع ورونیکا معتاد به مواد افیونی بود و

قرار می‌گیرد، اما از ترتیبات اقتصادی، اجتماعی یا سیاسی پوشالینی که دولتمردان ایجاد کرده اند، صحبت می‌شود. (alexandrescu, 2024, 232) قربانیان انگ را حاکمان و حتی سرمایه داران تعیین می‌کنند. در واقع افراد ناتوان (فقرا، بیماران، معلولان، خارجی‌ها و غیره) همیشه به احتمال زیاد انگ‌خورده هستند تا انگ‌زننده. (alexandrescu, 2024, 231) بالاترین نرخ مرگ و میر ناشی از سوء مصرف مواد مخدر را دارد و برخی از محروم‌ترین مناطق بریتانیا را در خود جای داده است. این افراد خاص که از سوء مصرف مواد رنج می‌برند، اغلب نیازهای پیچیده متعددی دارند، فشارهای بی‌رحمانه فقر را تجربه می‌کنند، در وضعیت‌های هویتی سرکوب‌شده، زندگی می‌کنند و به دلیل عدم سرمایه‌گذاری در بهبود عوامل اجتماعی تعیین‌کننده سلامت در منطقه خود، از نابرابری‌های فزاینده در سلامت رنج می‌برند. با این اوصاف هیچکدام از سهل‌انگاریهای حکام در ایجاد تسهیلات و مراقبت از افراد ضعیف، جرم محسوب نشده ولی قصوری کوچک از ناحیه شهروندان که معلول همین سهل‌انگاری حکام است جرم تلقی می‌شود و انگ اعتیاد و سایر ناتوانیها به آنها زده می‌شود (addison, 2023, 297) انگ اجتماعی یک ساختار پیچیده است؛ این انگ اجتماعی به فرآیند جامعه‌شناختی طرد افراد به دلیل داشتن ویژگی‌ای که توسط یک گروه اجتماعی گسترده‌تر، منفی تلقی می‌شود، اشاره دارد. این فرآیند باید از نظر «تولید و بازتولید روابط قدرت و کنترل» درک شود، که در آن یک گروه بی‌اعتبار می‌شود تا گروه دیگر احساس برتری کند. انگ اجتماعی از طریق رفتارها و شیوه‌های

در زندان نیاز به درمان و مراقبت پیدا نمود ولی به دلیل عدم مراقبت کافی مرد. در اینجا باید دادگاه تصمیم می‌گرفت که آیا انگ مصرف‌کننده بودن وی در درمان او موثر بوده؟ نهایتاً دادگاه این تبعیض را تصدیق نمود و بر حقوق بشری نبودن این مساله را تاکید کرد. همینطور تشخیص داد که عدم درمان ورونیکا به منزله‌ی رفتاری غیرانسانی و تحقیرآمیز بوده که مغایر با بخش ۱۰ منشوری است که در استرالیا به تصویب رسیده (در مضامین حقوق بشری). (mulcahy, 2025, 2) مرگ افراد به دلیل تصمیم اشتباه مسوولین قضایی موضوعی بسیار مهم است زیرا برگشت ناپذیر می‌باشد. در واقع اشتباه قضایی در اینجا اثرات جبران ناپذیری دارد که باعث حساسیت موضوع می‌شود.

۵-۳. دولت و شرکت‌ها

چیزی که در بحران مواد افیونی به طور یکسان به آن اشاره می‌شود، اینست که می‌توان به راحتی بسته‌های مواد روانگردان که زمانی انگ اجتماعی خورده بودند را تحت تأثیر نفوذ و تایید شرکت‌های بزرگ و مقامات نظارتی دولتی و با توجیه پزشکی، دوباره چارچوب‌بندی و به بازار عرضه کرد. در واقع، لقب «فروشنده مواد مخدر» برای کسانی در نظر گرفته شده است که تجارت خود را بسیار فراتر از محدوده اتاق‌های هیئت مدیره و دفاتر مدیریت ارشد دارو سازی انجام می‌دهند. درمان برخی بیماریها مانند سرطان و بسیاری از بیماری‌های دیگر این داروهای افیونی را می‌طلبد. سالانه در حدود ۸۱ هزار نفر سرطانی و غیر آن، صرفاً در اثر مصرف بیش از حد مواد افیونی موجود در داروهای تجویزی فوت می‌کنند. مجموعه‌ای از فرایندهای ایجاد

بیماری، تولید، بازاریابی و توزیع دارو که نظام سرمایه‌داری و شرکت‌های بزرگ دارو سازی از آن سود می‌برند، تا درد و آسیبی را که ایجاد می‌شود، مدیریت کنند نه درمان. برخی درباره «آپارتاید غذایی و دارویی» صحبت کرده‌اند که تعدادی از اقلام غذایی و شبه غذایی به جای تقبیح شدن، تحسین را به خود جلب می‌کنند. اقلامی که نوعی هویت سازی اجتماعی کاذب نیز برای افراد دارد. الکل، کافئین، شکر و همچنین برخی داروهای تقویت‌کننده عملکرد (داروهای تقویتی غیر ضروری)، جایگاه ممتازی را در این زمینه اشغال می‌کنند و در تصور رایج سرمایه‌داری مصرفی، به آنها اجازه داده می‌شود که ظاهر سازی خود را از تبلیغات، سبک زندگی، مکان‌های استفاده و .. با آیین‌های مصرف داشته باشند. علی‌رغم آسیب‌زا بودن این اقلام، هیچگاه انگی راجع به آنها وجود ندارد؛ زیرا این کالاها برای نظام سرمایه‌داری سود دهی بالایی دارند (مانند داروها و اقلام مورد استفاده در ورزش‌های بدنسازی). پس انگ را نیز افراد و شرکت‌های با نفوذ ایجاد کرده و یا از بین می‌برند. برخی آن را «جرم دولتی-شرکتی» تعریف می‌کنند. شرکت‌ها در اقدامات مضر اجتماعی که توسط دولت‌ها تشویق، تأیید یا تحمیل می‌شوند، مشارکت می‌کنند؛ یا خودشان از فعالیت‌های سوء استفاده‌گرانه دولت حمایت می‌کنند. شرکت‌های بزرگ داروسازی نیز یکی از این شرکت‌ها هستند که در سطح درون مرزی و برون مرزی، درگیر رفتارهای مضر از غیراخلاقی گرفته تا کاملاً فاسد بوده‌اند: رشوه‌خواری، تولید ناامن یا ناکافی، تثبیت قیمت، جعل، آزمایش‌های فریبنده و شیوه‌های بازاریابی گمراه‌کننده. (alexandrescu, 2024, 232)

نتیجه، افراد دارای اعتیاد به الکل تمایل به خود-انزوایی دارند. انگ اجتماعی نسبت به جمعیت‌های معتادان تزریقی، هم جنس بازان و امثال آن با این تصور تقویت و تشدید می‌شود که اعمال آنها را در معرض خطر بالای ابتلا به HIV یا هپاتیت می‌داند. به طور مشابه، در مفهومی که توسط انجمن جهانی روانپزشکی شرح داده شده، تأکید شده است که هنگامی که یک ویژگی منفی بر فرد اعمال می‌شود، تبعیض منفی به دنبال آن می‌آید و منجر به معایب بیشتری می‌شود که به خودی خود به کاهش عزت نفس کمک می‌کنند، که به نوبه خود آسیب‌پذیری‌ها را افزایش می‌دهد و یک چرخه معیوب ایجاد می‌کند. (اسمیت، ۱۴۰۱، ۶۶) درک نادرست از مواد مخدر، بر نحوه نگاه به افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، تأثیر گذاشته است. این موضع گسترده، تعمیم‌دهنده و غیرعلمی که مواد مخدر غیرقانونی "بد" هستند، این درک را ایجاد می‌کند که افراد مصرف‌کننده مواد مخدر نیز، بد هستند. در بسیاری از جوامع، مصرف مواد مخدر، غیرقابل قبول و مجرمانه تلقی می‌شود و بنابراین، افراد مصرف‌کننده مواد مخدر به طور پیش‌فرض به عنوان مجرمان منحرف، انگ زده می‌شوند (semegni, 2021, 2) در شریعت، رفتار بد و انجام دهنده آن را دو مقوله مجزا می‌دانند. انجام دهنده آن رفتار، هر زمان که به سمت خوبی گرایش پیدا کند می‌تواند اعمالش نادیده انگاشته شده به شرط آنکه تغییر اساسی در او ایجاد شده باشد. در آیه هشت سوره تحریم آمده: «ای کسانی که ایمان آوردید به سوی خدا توبه کنید توبه ای خالص امید است که پروردگارتان بدیهایتان را از شما بزداید.» افرادی که از اعضای خانواده یا دوستان و .. به جهت

دارویی مانند اکسی کانتین که برای مصارف درمانی به کار رفت و هزاران نفر را معتاد به ترکیبات آن در آمریکا نمود و هیچگاه شرکتهای دارویی انگ تولید مواد مخدر برای آنها مطرح نشد. تغییرات فرهنگی که مفاهیم درد و لذت را تغییر می‌دهند، و طوری در بین مردم القا کرده‌اند که هیچ دردی را نباید تحمل نمود و صرفاً باید برای کوچکترین دردها نیز انبوهی از تجویزات پزشکی و دارویی را به کار برد. جایی که ایده‌های سلامت و بیماری به گونه‌ای تغییر کرده‌اند که قابل تصور شده است که هر بزرگسالی باید یک داروی پیشگیرانه کاهش‌دهنده کلسترول و هر نوجوان دارای مشکل روحی، داروی ضد افسردگی مصرف کند (alexandrescu, 2024, 233) که خود می‌تواند انواع وابستگیهای اعتیاد گونه فیزیکی و روانی را در پی داشته باشد بدون اینکه همین شرکتهای، اندک توجهی به ریشه های انواع بیماریهای روحی و جسمی کنند.

۴-۵. محرک‌های انگ

غیر اخلاقی و غیر قانونی بودن یک رفتار، معمولاً به طور اتوماتیک انگ اجتماعی برای مرتکب رفتار به همراه دارد. اما این انگ می‌تواند توسط برخی عوامل تشدید و تغلیظ شود. برای مثال ترسهای شایع شده در جامعه برای عدم تماس با افراد الکلی و قضاوت‌هایی که راجع به آنها ایجاد می‌شود از جمله محرک‌های انگ اجتماعی هستند. علاوه بر این، محرک‌های انگ اجتماعی دیگر مانند اعضای خانواده، دوستان یا سیاست‌های موجود، همچنان افراد دارای اعتیاد به الکل و مواد را اهریمنی جلوه می‌دهند و به افزایش این باور که آنها همان چیزی هستند که مردم می‌گویند، کمک می‌کنند. در

میزان احتمال محکومیت تقلیل می‌یابد. ضمن اینکه در صورت نیاز به مجازات، با صدور جایگزینهای حبس از احتمال انگ زنی در زندان جلوگیری می‌شود. همینطور در مورد اطفال با تفکیک دادگاه آنان از بزرگسالان و رعایت یک نظام افتراقی در دادرسی، مساله برچسب و انگ به حداقل می‌رسد. در واقع اگر فرد مصرف‌کننده ای در مصادیق دو ماده ذکر شده وجود داشته باشد با به کارگیری پرونده شخصیت، نظام افتراقی دادگاه اطفال و جایگزینهای حبس، احتمال انگ کاهش یافته و متعاقب آن بار فشار روانی تحمیلی بر معتاد کمتر شده و در نهایت احتمال تشدید وضعیت و سوء مصرف حاد کاهش می‌یابد. (بشیریه، ۱۳۹۸، ۲۸۵) قبل از سال ۱۳۹۲ که هنوز تاسیسات جایگزین حبس یا پرونده شخصیت وارد نظام حقوقی ما نشده بود؛ نوعی از پیشگیری کیفری با اعمال مجازاتهای سخت تر و نوعی از دادرسی غیر قابل انعطاف دیده می‌شد. این دیدگاه به نوعی ناشی از بد بینی و بد گمانی به متهمین و مجرمین بود که به مرور تلطیف بیشتری یافت. نداشتن ظن بد حتی به مجرمین از توصیه های دینی ما نیز می‌باشد. نمونه آن در آیه ۲۴ سوره جاثیه آمده است: «ای اهل ایمان! از بسیاری از گمان ها [در حق مردم] بپرهیزید؛ زیرا برخی از گمان ها گناه است» و مسلماً گمان در اینجا غیر از جرم می‌باشد.

۵-۲-۵. تزریق خطرناک

معتادان تزریقی ممکن است خود را از موقعیت‌های اجتماعی و سایر موقعیت‌ها به دلیل تجربه تبعیض محروم کنند. در نهایت، انگ اجتماعی همچنین می‌تواند بر درک از خود در میان معتادان تزریقی

اعتیاد فرد، به او انگ زده و ارتباط خود را با او قطع می‌کنند و این مساله را برای معتاد حادث می‌کنند بهتر است این مساله را بدانند که انسان موجودی پیچیده است و چه بسا در آینده از این شرایط خارج شده و راه بهبود را پیش بگیرد. به همین منظور قرآن کریم این راه را برای همه انسانها باز گذاشته که دوباره راه صلاح و صواب را پیش بگیرند.

۵-۵. خطرات انگ

دو خطر قابل تحلیل است. از یک طرف مصرف زیاد و از طرفی دیگر تزریق خطرناک قابل اشاره‌اند.

۵-۵-۱. مصرف زیاد

آژانس بهداشت عمومی کانادا، در سال ۲۰۲۳ اعلام نمود که انگ به عنوان مانعی برای جستجوی کمک از طرف معتاد، که منجر به افزایش انزوا و خطر مصرف بیش از حد می‌شود، قابل مفهوم‌سازی است (shahid, 2024, 171) یک مطالعه در ایالات متحده نشان داد که انگ اجتماعی با دو برابر شدن مصرف مواد مخدر ارتباط مستقیم دارد. (miko flam ross, 2024, 266)

محققین تأکید می‌کنند قوانینی که اعتیاد را جرم می‌داند باعث افزایش جمعیت معتادین می‌شود. (semegni, 2021, 11) در قوانین ایران برای جلوگیری از این مساله یک راه حل پیش بینی شده است. ماده ۲۸۶ و ۲۰۳ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ تشکیل پرونده شخصیت را در مورد برخی جرایم که یکی از آنها می‌تواند جرایم مواد مخدر باشد ضروری می‌داند. با تشکیل پرونده شخصیت و بررسی دقیق روانشناسی و استفاده از مددکار،

رسمی در ناهنجاریهای رفتاری می‌باشد. (شاهپوری، ۱۳۹۹، ۲۷۸) که هر دوی این موارد می‌تواند در صورتی که به نحو صحیح و به موقع انجام شود، کمک شایانی به افشار جامعه معتادان بخصوص معتادان تزریقی نماید. این دسته وضعیت حادثتری دارند و اهمیت آنها در حوزه اعتیاد برجسته تر است.

۵-۳-۵. جرم‌زدایی و انگ‌زدایی

محققین کانادایی این مساله را بررسی کرده‌اند که ممکن است نگرش عمومی نسبت به افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند تا حدی توسط قوانین کیفری مواد مخدر کانادا ایجاد شده باشد و این مساله قابل تحلیل است که انگ حاصل چه پیامدهایی بر زندگی افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند دارد. (scher, 2023, 403) برای درک انگ اجتماعی، باید ساختارهای قدرت در درون جامعه را درک کنیم. قوانین به عنوان یکی از ابزارهای درون این نظام‌های سیاسی و ساختارهای قدرت عمل می‌کنند. به طور خاص، انگ اجتماعی توسط کسانی تولید می‌شود که قدرت تعریف قوانین و اعمال مجازات برای نقض آنها را دارند. افرادی که انگ اجتماعی به آنها زده می‌شود، نه با اعمالشان، بلکه با هویت برچسب‌گذاری شده خود، مطابق با ویژگی‌های اجتماعی بیش از حد نامطلوبی که به آنها نسبت داده می‌شود، تعریف می‌شوند. این فرآیند در نهایت منجر به مشروعیت‌بخشی تبعیض و از دست دادن جایگاه برای گروه انگ اجتماعی شده، می‌شود.

(scher, 2023, 405) توصیفات معاصر از انگ اجتماعی مرتبط با مواد مخدر، اساساً با این باور

تأثیر بگذارد؛ تحقیقات به طور فزاینده‌ای بر درونی‌سازی یا پذیرش انگ اجتماعی توسط این گروه، از جمله سرزنش خود، متمرکز شده است. همه این تجربیات انگ اجتماعی، تأثیر منفی بر سلامت و جایگاه اجتماعی معتادان تزریقی دارد، از جمله منجر به سلامت جسمی و روانی ضعیف‌تر، بیگانگی اجتماعی و مشارکت در رفتارهای تزریقی و جنسی پرخطر می‌شود. معتادان تزریقی مواد مخدر، معمولاً مراقبت‌های بهداشتی را به عنوان زمینه اصلی نگرش‌های منفی و رفتار تبعیض‌آمیز گزارش می‌کنند. یافته‌های یک نظرسنجی از تبعیض در میان معتادان تزریقی مواد مخدر در استرالیا، نشان داد که ۸۰ درصد از آنها در محیط‌های مراقبت‌های بهداشتی، تبعیض را تجربه کرده‌اند. این تبعیض می‌تواند به شکل تعاملات قضاوتی یا خصمانه، رفتار بیش از حد و وسواس گونه مسوولین بهداشت در کنترل عفونت آنها، زمان انتظار طولانی برای دریافت مراقبت توسط معتادان تزریقی و امتناع از ارائه خدمات درمانی به معتادان تزریقی، از جمله حذف از برنامه‌های درمان اعتیاد و امتناع از درمان بیماران مبتلا به هیپاتیت C که در حال حاضر مواد مخدر تزریقی مصرف می‌کنند، باشد. این تجربیات تبعیض‌آمیز در مراقبت‌های بهداشتی می‌تواند به عنوان مانعی برای نیت و رفتارهای آینده‌ی افراد مصرف‌کننده تزریقی مواد مخدر برای جستجوی سلامت، مانند استفاده از خدمات بهداشتی، پذیرش و تکمیل درمان سوءمصرف مواد، عمل کند. (brener, 2017, 2) در جرم‌شناسی برچسب‌زنی، طریقه پیشگیری از جرایم از دو طریق عنوان شده. مورد اول جرم‌زدایی و دیگری عدم دخالت عدالت کیفری دولتی و

در پژوهشی افراد مصرف کننده، اظهار داشتند که چارچوب قانونی فعلی کانادا مسئول تولید و تداوم انگ مصرف‌کنندگان مواد مخدر در حوزه‌های مختلف زندگی و سطوح مختلف (ساختاری، اجتماعی و درون خود) آن است. در این تحقیق، انگ به عنوان نتیجه مستقیم جرم‌انگاری مواد مخدر درک شده و بنابراین به عنوان چیزی که از نظر سیاسی (و نه لزوماً علمی) ایجاد شده، نگاه می‌شود. برای کاهش انگ و پیامدهای آن، اصلاحات قانون مواد مخدر مانند جرم‌زدایی و قانونی‌سازی به عنوان راه‌حل‌های عملی و فوری تلقی می‌شدند. هویت فرد، توسط ویژگی‌های منفی اجتماعی نسبت داده شده به کسی که مواد مخدر مصرف می‌کند، کاهش می‌یابد. این فرآیند، تأثیرات منفی قابل توجهی بر سلامت روان دارد. بر اساس این استدلال، تجربیات و دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان در این پژوهش نشان می‌دهد که این قانون است که هنجارها و ارزش‌های اجتماعی را تثبیت می‌کند و رفتارهایی را که مستلزم مجازات و طرد اجتماعی هستند، مشخص می‌کند. افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند معتقد بودند که قوانین به تقویت و مشروعیت بخشیدن به طرد و انگ‌زدگی‌ای که به دلیل مصرف مواد غیرقانونی تجربه می‌کنند، کمک کرده است. (scher, 2023, 415)

تحقیقات نشان می‌دهد که اصلاح سیاست‌های عمومی که به انگ ساختاری می‌پردازند، پتانسیل آن را دارد که با انعکاس و نشان دادن تغییر در ارزش‌های فرهنگی، بر رفتارهای فردی و در نتیجه انگ اجتماعی، تأثیر بیشتری بگذارد. در واقع، فعالان، سیاست‌گذاران و محققان به طور فزاینده‌ای به جرم‌زدایی به عنوان یک مداخله ساختاری بالقوه

نئولیبرال مرتبط است که افراد مصرف کننده مواد، ضعیف، ضداجتماعی، خودخواه، تنبل و افرادی هستند که برای لذت افراطی ارزش قائلند و اینکه آنها هم خطرناک و هم مقصر شرایط خود هستند. در کانادا، اکثر مواد (مانند هروئین، کوکائین، مت‌آمفتامین و غیره) همچنان غیرقانونی هستند و حمل و نقل و قاچاق آنها طبق قانون مواد مخدر و داروهای کنترل‌شده کانادا، همچنان یک عمل مجرمانه است. با این حال، در سال ۲۰۱۸، کانابیس طبق قانون کانابیس (حشیش) به یک ماده قانونی تبدیل شد. اخیراً در سال ۲۰۲۱، برخی از حوزه‌های قضایی کانادا، از جمله ونکوور، تورنتو و استان بریتیش کلمبیا، از وزارت بهداشت کانادا درخواست معافیت از CDSA را کردند که اساساً برخی از مواد مخدر را جرم‌زدایی می‌کند. تاکنون، فقط استان بریتیش کلمبیا برای این معافیت تأیید شده است و جرم‌زدایی از حمل برخی مواد مخدر غیرقانونی، در مقادیر کمتر از ۲٫۵ گرم از ۳۱ ژانویه ۲۰۲۳ لازم‌الاجرا شده است. کارولین بنت، وزیر فدرال سلامت روان و اعتیاد، در یک بیانیه خبری اظهار داشت که حذف مجازات‌های کیفری برای کسانی که مقادیر کمی مواد مخدر غیرقانونی را برای مصرف شخصی حمل می‌کنند، انگ و آسیب را کاهش می‌دهد و ابزار دیگری برای بریتیش کلمبیا جهت پایان دادن به بحران مصرف بیش از حد، فراهم می‌کند. (scher, 2023, 406) وزیر سلامت روان و اعتیاد بریتیش کلمبیا، همچنین اظهار داشت با جرم‌زدایی از افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، انگ اجتماعی را که مانع دسترسی افراد به حمایت‌ها و خدمات نجات‌بخش می‌شود، از بین خواهیم برد. (scher, 2023, 407)

البته نکته قابل ذکر دیگر در اینجا این می باشد که جرم زدایی گاهی ممکن است بر تلقی افراد آن جامعه موثر نباشد و صرفاً از نظر دسترسی به حقوق اجتماعی باعث بازیابی این حقوق شود. یعنی در رابطه با مواد مخدر ممکن است جرم زدایی لزوماً منجر به اخلاقی دانستن این رفتار نشود و همچنان در بین افراد قبیح باشد ولی به جهت جرم زدایی صورت گرفته، شبکه بهداشت عمومی و خدمات عمومی به شخص معتاد، بدون تبعیض، ارایه تسهیلات کنند.

از نظر فقهی و شرعی با قاعده درء روبرو هستیم که هم می توانیم در مرحله قانونگذاری از آن استفاده کنیم و هم در مرحله اثباتی. در واقع در شریعت اسلام نیز مانند بسیاری مکاتب فکری دیگر، اصل بر آزادی و رهایی انسانها می باشد و تحدید و قرار دادن آنها در چهارچوب نیاز به دلیل دارد. در خصوص مواد مخدر شاید این دلیل ضعیف باشد. یعنی به جهت تالی فاسدی که جرم دانستن این امر دارد (که یکی از آنها انگ زنی می باشد) جرم ندانستن آن بر جرم انگاریش برتری دارد.

۵-۶. درونی سازی انگ

در نهایت، انگ زدن به خود زمانی آشکار می شود که افرادی که مواد مخدر مصرف می کنند، باورها و کلیشه های منفی در مورد خودشان را درونی می کنند و از طریق پیام های اجتماعی طرد که توسط انگ اجتماعی و ساختاری منتقل می شود، این اتفاق رخ می دهد. این پدیده درونی سازی به طور قابل توجهی در مورد کسانی که به دلیل مصرف مواد مخدر، حاشیه نشینی اجتماعی را تجربه می کنند، صدق می کند. در پژوهشی آشکار شد که

برای مقابله با انگ مصرف مواد و بحران مسمومیت با مواد مخدر روی می آورند. انگ اجتماعی زمانی ایجاد می شود که فردی به دلیل برخی ویژگی ها، از پذیرش کامل اجتماعی محروم می شود. انگ اجتماعی به عنوان تخریب سیستماتیک یک گروه از طریق سیاست ها و نهادهایی که حقوق آنها را محدود می کنند تعریف می شود. همینطور انگ اجتماعی به درک عمومی منفی از یک گروه، اشاره دارد. در نهایت، انگ اجتماعی به عنوان درونی سازی برداشت های عمومی منفی در بین افرادی که به یک گروه انگ زده تعلق دارند، تعریف می شود. در این مورد، انگ مصرف مواد زمانی ایجاد می شود که افراد با سیستم مجازات کیفری، مواخذه می شوند. این تعاملات با علامت گذاری افراد، برای محرومیت از حقوق اجتماعی به دلیل سوابق کیفری مرتبط با مواد مخدر ایجاد می شود. از این منظر، انگ گذاری به عنوان وسیله ای برای حذف قدرت اجتماعی از گروه های انگ زده و اعطای قدرت اجتماعی به گروه های انگ نخورده و نهادها و سیستم ها عمل می کند. (shahid, 2024,172)

اثرات جرم انگاری یعنی محکومیت کیفری، به عنوان یک ویژگی بی اعتبارکننده عمل می کند که فرد را برای نظارت، دستگیری و کنترل مشخص می کند. در واقع، قانون جزا را می توان به عنوان ابزاری برای تعریف جایگاه اجتماعی و در نتیجه اعمال کنترل اجتماعی بر گروه های مختلف در نظر گرفت که برخی را به عنوان مجرم بدنام می کند و در عین حال از دیگران محافظت می کند. جرم زدایی از مواد مخدر ممکن است جزء مهمی از یک حرکت قوی به سمت هدف گسترده تر انگ زدایی از مصرف کنندگان مواد مخدر باشد. (shahid, 2024,173)

۱۳۷۴، ۷۷) حال با این وصف چگونه افراد عادی بر خود فرض می‌گیرند که می‌توانند راجع به معتادی که بیشتر بیمار است تا مجرم، نگاه برجسب زننده ای داشته باشند.

۶. نتیجه

بحث مواد مخدر از موضوعات بسیار مورد چالش حقوق کیفری می‌باشد ولی انگ زنی از موضوعاتی است که غالباً ساده انگارانه از کنار آن عبور می‌کنند. مهمتر از موضوع انگ به نظر می‌آید. انگ زننده یا انگ زندگانند که با بزرگ نمایی برخی رفتارها به کوچک نمایی اشتباهات خود می‌پردازند. در واقع مردم یک جامعه بخصوص زمانی که هیچ ایده مستقلی برای آنچه راجع به مفاهیم اجتماعی‌ای که در اطرافشان می‌گذرد ندارند مسلماً ایده‌های کاذبی به آنها تحمیل می‌شود. یکی از این ایده‌ها همان انگ اعتیاد یا بزرگ نمایی جرایمی است که عامه اشخاص جامعه انجام می‌دهند و مردم نیز غالباً سوار بر این موج مهر تأیید بر نظرات قوه سیاست‌گذاری و تقنین می‌گذارند. در واقع قوه تقنین که در اختیار صاحبان قدرت است با تجاهل و فریب بسیاری از اعمالی را که واقعاً ریشه جرایم می‌باشند فراموش کرده و به معلول به جای علت می‌پردازند. چالش نظام سرمایه‌داری برای بقا همین مساله است تا از یک طرف با قرار دادن افراد در جهالت‌های بی‌انتها، خود را تبرئه کند و از طرفی دیگر با به کارگیری ذهنهای ضعیف آنها را به سمت مصرفی‌تر شدن، بیمار تر شدن و .. سوق دهد تا کالاهای شرکت‌های قدرتمند را به فروش برساند. القای نیازمندی مردم به برخی داروها و اقلام، خود جرمی بزرگ می‌باشد که همیشه پنهان مانده. از طرفی جرایمی مانند اعتیاد و فروش مواد مخدر که معلول همین نظام

انگ اجتماعی به طور گسترده باعث می‌شود افرادی که مواد مخدر مصرف می‌کنند، به دلیل احساس شرم، به ویژه ترس از آشکار کردن مصرف مواد خود، از نزدیک شدن به شبکه‌های اجتماعی و متخصصان مراقبت‌های بهداشتی، خودداری کنند. (scher, 2023, 406) در واقع شکل گیری هویت فرد معتاد در نتیجه تعامل با جامعه است. تداوم اعتیاد می‌تواند نتیجه انزوایی باشد که اجتماع برای معتاد مهیا کرده است. اطلاق معتاد به شخص، در شکل گیری هویت او موثر است. در نتیجه این امر، معتاد شخصیت ایجاد شده برای خود را درونی ساخته و در حیات خود در چارچوب آن به پیش می‌راند. (محمدی، ۱۳۹۹، ۱۱۵) در پژوهشی در میان دانشجویان دانشگاه مازندران (۱۳۹۰-۱۳۸۹) مشخص شد که برجسب زنی نهادها و اشخاص غیر رسمی، بسیار تاثیرگذار تر از برجسب های نظام عدالت کیفری و رسمی است. در این تحقیق نظر استادان دانشگاه، والدین و دوستان شخص مصرف کننده (دانشجویان مورد نظر) مورد تحلیل قرار گرفت و مشخص شد که واکنشهای اجتماعی غیر رسمی موجب می‌شود تا به مرور اشخاص مورد قضاوت، خود را خلاف کار فرض کنند و به درونی سازی انحراف انتسابی بپردازند (علی‌وردی‌نیا، ۱۳۹۱، ۱۴) عدم قضاوت و عدم تبعیض در نوع نگاه به انسانهای دیگر چه مجرم، چه منحرف و چه افراد عادی، موضوعی است که در کتب فقهی حتی برای قاضی دادگاه که در مقام دادرسی می‌باشد پیش بینی شده؛ طوری که قاضی در گوش دادن، در نگاه کردن و حتی در عذرخواهی نمودن نسبت به طرفین دعوا حتی اگر یکی کافر و دیگری مسلمان باشد باید بدون تبعیض رفتار کند. (شهید اول،

سرمایه‌داری و عدم تقسیم درست ثروت می‌باشد بزرگ جلوه داده شده و با تعقیب آنها در نظام دادرسی، اذهان ضعیف جامعه را منحرف می‌کند. شریعت به خوبی این مساله را دریافته و با تکرار فراوان عدم توجه به جرم‌های خرد و وجود راه بازگشت برای مجرمین خرد، ذهنها را معطوف به مسایل مهم تر می‌نماید که اغلب این مساله از چشم افراد مخفی است. هرچند جرم زدایی در مواد مخدر کمک شایانی در کاهش انگ زنی می‌نماید ولی باید به خاطر داشت ریشه مساله عمیق‌تر از اینست.

منابع

منابع فارسی

- علیوردی نیا، اکبر، «تحلیل اجتماعی انگ زنی غیر رسمی در نگرش دانشجویان نسبت به مواد مخدر»، پژوهش‌های راهبردی امنیت و نظم اجتماعی، شماره چهارم، ۱۳۹۱
- گنجعلی دارانی، مهرداد، «اختیارات و تعهدات پلیس در کنترل خشونت‌های ناشی از اجتماعات: مطالعه تطبیقی حقوق ایران و قواعد حقوق بی‌الملل بشر»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۵۷، ۱۴۰۳
- محمدی، جمال، «فرهنگ انگ زنی و روایت‌های سوء مصرف کنندگان مواد مخدر از پذیرش تدریجی انگ اعتیاد»، مجله بررسی مسائل اجتماعی ایران، شماره دوم، ۱۳۹۹
- قران کریم
- نهج البلاغه
- اسمیت، هیو، «افسردگان گمنام» ترجمه شهرام دولت آبادی، چاپ اول، تهران، نشر گام اول، ۱۴۰۱
- بشیریه، تهمورث، «رویکرد نظام تقنینی دادرسی کیفری نوین ایران مبتنی بر نظریه برجسب زنی»، مجله تحقیقات حقوقی، شماره هشتاد و هفت، ۱۳۹۸
- بکاریا، سزار، «رساله جرایم و مجازات‌ها»، ترجمه محمد علی اردبیلی، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۴
- دلماس مارتی، می ری، «نظام‌های بزرگ سیاست جنایی»، جلد نخست، ترجمه علی حسین نجفی ابرند آبادی، چاپ اول، تهران، نشر میزان، ۱۳۸۱
- حسینی، سید محمد، «بررسی نظریه برجسب زنی با نگاه به منابع اسلامی»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، شماره ۴، ۱۳۹۱
- شاهپوری، تهمینه، «قربانی‌شناسی قضایی بر مبنای نظریه برجسب زنی و راهکارهای پیشگیری از آن»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۴۲، ۱۳۹۹
- شهید اول، «لمعه دمشقیه»، چاپ دوم، تهران، نشر یلدا، ۱۳۷۴
- Addison, michelle, «framing stigma as an avoidable social harm that widens inequality», the sociological review monographs, vol 71(2), 296-314, 2023.
- Alexandrescu, liviu, «drug stigma, consumer culture, and corporate power in the opioid crisis», contemporary drug problems, vol 51(3), 229-243, 2024.
- Brener, loren, «evaluation of an online injecting drug use stigma intervention targeted at health providers in new south wales, Australia», health scicology open, 1-6, 2017.
- Kwakep epse Semegni, Chanceline, « An Integrative Review of Measurement Instruments Used to Assess the Stigma That Affects People Who Use

Drugs», sage publications, vol 11, 1-16, 2021.

- Miko flame ross, Juliet, «That Kind of Role Models it! Dynamics of Intergenerational Reinforcement and Disruption of Stigma Towards People Who Use Drugs», contemporary drug problems, vol 51(4), 264-279, 2024.
- Mulcahy, sean, «is drug use stigma a breach of human rights law?: insights from Australia», international journal of drug policy, 143, 1-4, 2025.
- Ross, anna, «coming out: stigma, reflexivity and the drug researcher's drug use», contemporary drug problems, vol 47(4), 268-285, 2020.
- Scher, Benjamin, «criminalization causes the stigma: perspective from people who use drug», contemporary drug problems, vol 50(3), 402-425, 2023.
- Shahid, hamnah, «lay perspectives on drug (de) criminalization and the (de) stigmatization of people who use illicit drugs», contemporary drug problems, vol 52(2), 170-188, 2024.

